

שאלות ותשובות בהלכות הפסח לחולים ולמבודדים

בדיקת חמץ

1. שאלה: חייל השוהה במתקן בידוד, במלונית וכדומה בפסח או בימים הסמוכים לו, האם עליו לערוך בדיקת חמץ בחדרו?

תשובה:

א. חובת בדיקת חמץ חלה הן על מי שהבית שלו והן על בעל הזכויות במקום, כגון מי ששוכר את המקום (שו"ע או"ח סימן תלז סעיף א). אולם השוהה בחדר הבידוד במלונית וכדומה, אינו בעל זכויות קניין במקום, ושהותו שם תלויה בהחלטת הממונים על המקום, יש לדמותו למאושפז בבית חולים, שלדעת רוב הפוסקים אינו רשאי לברך על בדיקת החמץ (ראה סיכום השיטות בתורת המחנה ח"ג נספח ג). עם זאת, עליו לבדוק היטב את חדרו ואת חפציו (בלא ברכה), לוודא שאין בהם חמץ, ואם רוצה לסמוך על הפוסקים שאמרו לברך - רשאי.

ב. אם יוצא ממקום האישפוז קודם זמן בדיקת חמץ, אינו מחויב בבדיקת המקום קודם צאתו, כיוון שאינו עומד בבעלותו ובימי פסח אינו מתעתד לשהות שם (לגבי אדם שעוזב בית ששכר מגוי ערב הפסח, ואינו נכנס למקום אחר שיבדוק בו חמץ נחלקו השו"ע והרמ"א (בסימן תלז סעיף ג) אם מחויב לבדוק חמץ קודם צאתו, בשביל שלא תתבטל ממנו כליל מצות בדיקת חמץ, אולם כאשר ישהה בזמן הבדיקה במקום שחייב בו בבדיקה אינו מחויב לבדוק (משנ"ב שם ס"ק כז), וכן אם יכנס לשם ישראל אחר אינו חייב לבדוק, כיוון שהבדיקה מוטלת על הישראל הנכנס (משנ"ב שם ס"ק כט, וראה שעה"צ שם אות כט). בנידו"ד נראה שגם אם לא יתאפשר לו לקיים את מצות הבדיקה כלל, אינו מחויב לבדוק את חדרו, כיוון שאינו שלו כלל, וכל חובת הבדיקה בו אינה מצד התקנה, אלא בשביל להמנע מאיסור חמץ, שאינו שייך לגביו כיוון שלא ישהה שם בפסח).

2. שאלה: הנמצא בבידוד או באישפוז בליל יד בניסן, כיצד ינהג לגבי בדיקת וביעור החמץ שבביתו?

תשובה:

א. הנמצא בבידוד בביתו בליל בדיקת חמץ, יבדוק את חדרו בברכה, וישמעו אשתו ובניו הגדולים (מגיל בר-מצווה), את ברכתו, ויבדקו את שאר הבית (שו"ע סימן תלב סעיף ב). במידה ואין לו מי שיבדוק עבורו את שאר הבית – יסתפק במכירת חמץ (וראה בסעיף הבא).

ב. השוהה בבידוד מחוץ לביתו, במידת האפשר ימנה שליח שיבדוק עבורו בברכה את החמץ שבביתו בזמן בדיקת חמץ, תוך נקיטת כלל אמצעי הזהירות הנדרשים. במידה והדבר לא מתאפשר, וכן בחולה מאומת שלא ניתן לבדוק את החמץ שבביתו – ימכור את החמץ לגוי (ואף שככלל ראוי שלא למכור חמץ פרטי בשיעור כזית, כאשר בדיקת החמץ וביעורו כרוכים בטרחה מרובה, וכל שכן בסכנה יש לסמוך על המכירה לכתחילה, עפ"י משנ"ב סימן תלג ס"ק כג, וכן הורו הרבנים הראשיים לישראל בשנה זו. ואף שמתבטל בשל כך לחלוטין ממצוות בדיקת חמץ, דינו כאנוס ופטור, ק"ו מהיוצא להציל, שלא הזקיקוהו לשוב לביתו לבדוק חמץ, כמבואר בסימן תמד סעיף ז), וטוב שיהדר למכרו במכירה מוקדמת ביום יג בניסן (משנ"ב סימן תלו ס"ק לב). בנוסף יבטל את החמץ בפיו קודם זמן איסורו (כדין היוצא להציל, שדי לו בביטול חמץ, כנ"ל).

3. שאלה: הנמצא בבידוד קודם הפסח ולא בדק חמץ בביתו אלא הסתפק במכירתו ובביטולו (כנ"ל בשאלה 2), כששב לביתו בחול המועד, עליו לבדוק את החמץ שבביתו ולבערו?
תשובה: מי שלא בדק חמץ קודם הפסח, חייב לבדוק אחריו לאלתר עם הגיעו לביתו בחול המועד (אפילו אם ביטלו קודם זמן איסורו), ככל הלכות בדיקת חמץ, ולבערו מהעולם. אם ביתו נוקה לפסח ואינו בודק אלא כדי לקיים תקנת חז"ל, ימתין ללילה, שאז אור הנר יפה לבדיקה. אולם, מי שמכר את חמצו לגוי יבדוק אחר החמץ בלא ברכה, בשביל שלא יכשל באכילתו, ויבערו מהעולם (שכן, אף שהחמץ שייך לגוי, הוא אינו מקפיד על כך, כפי שכתבו פוסקים רבים: שו"ת תשובות והנהגות ח"ב סימן רכט, שו"ת שרגא המאיר ח"ח סימן עח אות ה, שו"ת ויען דוד ח"ד סימן סד, וכן נטה לאפשרות זו בשו"ת שבט הלוי ח"ט סימן קטז. ונראה שבנידון דידן אינו רשאי לבדוק את החמץ ולהצניעו לאחר הפסח, אלא עליו לבערו, שכן בלא זה אסור לו לגעת בחמץ ולטלטלו מחשש שמא יאכלנו, כמבואר בתשובת הריב"ש סימן תא).

מכירת חמץ

4. שאלה: כיצד ינהגו חולים ומבודדים, שצריכים למכור חמץ ואינם יכולים להגיע לרב לצורך כך?
תשובה: נהגו ישראל להסמיך את הרבנות הראשית או הצבאית למכור את החמץ לגוי בעבורם במעמד הרב המקומי ותוך עשיית קניין סודר לחזק את המעשה. אולם מצד הדין אין צורך בכך (שו"ת אור לציון ח"ג פ"ט שאלה ב), שכן לדעת השולחן ערוך (חוי"מ סימן קפב סעיף א) אדם נעשה שליח של חברו בדיבור ואמירה בעלמא, בלא קנין או עדים. ממילא, אין כל מניעה לקיים את מכירת החמץ דרך הרשת (תורת המחנה פרק נו תשובה יב, סידור פסח כהלכתו פ"א ס"ט עפ"ד הגרי"ש אלישיב), או לבקש מאחר שימכור את החמץ עבורו.

ביעור חמץ

5. שאלה: השהה בבידוד, כיצד ינהג לגבי שריפת חמץ?
תשובה: על פי הוראות משרד הבריאות בשיתוף הרבנות הראשית לישראל, יש להמנע מיציאה לשריפת חמץ, אף לבריאים שאינם שוהים בבידוד. ולכן מספיק להשליך את החמץ שנותר ברשותו לשירותים ובכך יאבדו מהעולם (פסק השו"ע בסימן תמה סעיף א, שביעור חמץ בכל דרך שהיא, והרמ"א הוסיף שהמנהג לשורפו, ופשוט שאין להסתכן לצורך קיום מנהג זה). אם ברשותו חמץ רב ואינו יכול לאבדו בדרך זו, ישפוך עליו אקונומיקה ובכך יפסלו מאכילת כלב, או יהשליכו לאשפה ציבורית (קודם זמן איסורו), ובדלית ברירה, יצניעו וימכרו לגוי.

תענית בכורות

6. שאלה: האם בכור ששהה בבידוד צריך להתענות תענית בכורות?
תשובה:
א. חולי קורונה פטורים מתענית בכורות, אף אם מרגישים טוב, כדין חולה שאין בו סכנה הפטור מתעניות שגזרו חכמים, וכ"ש בתענית בכורות.
ב. יתירה מזאת כתבו הפוסקים שמי שהתענית עלולה לגרום לו שלא יוכל לקיים את מצוות החג כראוי, לא יתענה (משנ"ב סימן תע ס"ק ב), ונראה שכל שכן שיש להורות כך למבודד שיש חשש שהוא חולה והתענית (ביחוד איבוד הנוזלים) עלולה לפגוע בכוחו לעמוד כנגד המחלה.

ג. במידת האפשר טוב שיערכו סיום מסכת, ואפילו מסכת משניות בהבנה בסיסית, ויפטרו בכך מהתענית (עפ"י חזון עובדיה פסח עמוד רל), או שישתמכו על שמיעת סיום דרך הרדיו או הטלפון ויאכלו מיד לאחר מכן (עפ"י הוראת הרבנות הראשית לישראל לשנה זו).

קטניות

7. שאלה: האם מותר למבודד שאין לו מזון מגוון בחדרו, לאכול קטניות (אם נוהג בכך איסור)?
תשובה: חולה שאין בו סכנה, שצריך לאכול קטניות – רשאי לאוכלן, וטוב שיחלוט אותן תחילה ברותחין (משנ"ב סימן תנג ס"ק ז). אולם למבודד שחש בטוב אין להתיר, אלא אם כן אין ברשותו מזון אחר. גם חולה, ימנע מאכילת מאכלים שלא מצוין עליהם שהם כשרים לפסח, בלי לברר על תכולתם אצל מומחה בתחום הכשרות.

חול המועד

8. שאלה: המחלים מקורונה בחול המועד, האם רשאי להסתפר?
תשובה: אף שמבואר בפוסקים שחולה שנתרפא אינו רשאי להסתפר בחול המועד, כיוון שאין אונסו מפורסם (שו"ע סימן תקלא סעיף ג), לגבי חולי קורונה השוהים בבידוד, נראה שיש לדמותם ליוצא מבית האסורים (שם סעיף ד), שגם אם יכלו להסתפר באופן מעשי, כיוון שמצב רוחם הירוד גורם להם שלא להסתפר (משנ"ב שם ס"ק ט), נראה שה"ה בנידו"ד בחולים אלו השוהים לבדם. אולם חולים השוהים בכפר מחלימים, וכן מבודדים השוהים בחדר בביתם, בקרבת בני משפחתם – אינם רשאים להסתפר בחול המועד (ואף אם אין אחד שיכול להיות בקרבתו ולספר אותו, נראה שהואיל ויכול להסתפק בכוחות עצמו במכונת תספורת, אינו אנוס, ואף אם באופן אישי אין דרכו בכך, אין זה אונס מפורסם).

ליל הסדר

9. שאלה: חולה שמתקשה באכילת המצה, כמה יאכל ויצא ידי חובתו? האם רשאי להשרות את המצה במים קודם אכילתה?

תשובה:

א. דעת רבים מפוסקי דורנו שיעור כזית הינו 27 סמ"ק, ויש מהם שהורו ששיעור כזית 56 סמ"ק, ככלל נהגו להחמיר בכזית הראשון לאכול כמצה שלימה (ששיעורה 60 סמ"ק), אולם במקום הצורך רשאי להסתפק בשליש מצה (ראה כל זה בתורת המחנה פרק נז תשובה ז), ובאם גם זה אינו מתאפשר יסתפק בשיעור 9 סמ"ק (כשיעור זית של זמננו).
ב. יוצאים ידי חובה במצה שרויה כל עוד שלא נימוחה ולא בושלה (שו"ע סימן תסד סעיף ד), ואם השריה במים אינה מספיקה יש להקל לחולה להשרותה בשאר משקים (משנ"ב שם ס"ק יח).

**בברכת פסח כשר ושמח,
ענף ההלכה
הרבנות הצבאית הראשית.**